

Nasip meselesinde, cüz'i ihtiyarının rolü nedir?

Izdırarî kaderde, insan iradesinin tesiri yoktur. Burada Allah'ın takdiri hükmeder; insanın başına gelecek musibet, hastalık, sıkıntı, sevinç, nimet ve vesaireyi içine alan bir dairedir. İnsanın hangi ana babadan hangi memlekette ve hangi şartlar içinde yaşacağını bu daire belirler.

Bir de insanın cüz'i iradesine göre vuku bulan şeyler vardır; iman veya küfür, günah veya sevap iyilik veya kötülük gibi şeylerin tercih edilmesi gibi. Bunların tercihi adaletin ve imtihanın gereği olarak insanın iradesine ve tercihine bırakmıştır, ancak icadı yine Allah'a aittir. Yani insan iyilik veya kötülük, hayır veya şerden hangisini tercih ederse, Allah onu yaratır.

"Her şey kaderle takdir edilmiştir, kısmetine razı ol ki rahat edesin." sözü, daha ziyade kaderin büyük dairesine bakıyor. Yani insanın iradesi dışında meydana gelen her şey bu dairenin içindedir. İnsan teslim ve tevekkülle mükelleftir. Nasip meselesinin kahir ekseriyeti bu büyük daireye bakıyor. Bunun dışında insan iradesine bakan yönleri de vardır.

Mesela, insan iradesi ile kendine uygun ve iyi bir eş arayabilir. Allah insanı muztar bırakmamış, insana da seçim hakkı tanımıştır. Lakin meşiet-i İlahi başka birisini de takdir edebilir, bu mutlak bir tercih değildir. Nasip de Allah'ın takdirine ve dilemesine bağlıdır. Bu yüzden kadere iman edip teslim olan ve kısmetine rıza gösteren kişi, kederden emin olur.

Nasip meselesinde insan cüz'i iradesini kullanıp üzerine düşeni yerine getirmekle mükelleftir, neticeyi vermek ise Allah'ın takdiridir. Kişi "nasibimde ne varsa o olur" diyerek çalışmayı, sebeblere riayet etmeyi terk edemez. Öyle ise insan, elinden geleni yapıp neticeye razı olmalıdır.

Nasip ne Cebriyecilerin iddia ettiği gibi bütünü ile kaderin tahakkümüdür, ne de Mutezilenin iddia ettiği gibi iradenin yüzde yüz elindedir. Ehl-i sünnetin ifade ettiği gibi nasip ve kısmet irade ve kaderin ortak bir uyumudur, hassas bir dengesidir. İrade ister, kader uygun görürse verir; kişi iradesini sarfetmezse o şey de vücuda gelmez.